

دکتر محسن وحدانی
عضو هیئت علمی
دانشگاه اصفهان

پنهان یا آشکار؟

اکنون این پرسش مطرح می‌شود که دانش‌آموزان در محیط‌های تربیت‌بدنی در معرض چه برنامه‌های پنهانی قرار دارند. بخش زیادی از برنامه درسی پنهان در محیط کلاس تربیت‌بدنی متأثر از مدیریت کلاس است. برای مثال، قوانین و مقررات کلاس می‌توانند نقش مهمی داشته باشند. مدیریت مطلوب گروه‌های دانش‌آموزان در کلاس درس می‌تواند به صورت ضمنی مهارت نظم و کار گروهی را به دانش‌آموزان منتقل کند و در مقابل، نظارت (کنترل) نداشتن مطلوب بر گروه‌ها می‌تواند آن‌ها را در معرض بسیاری از آسیب‌ها قرار دهد. همچنین کلاس تربیت‌بدنی به دلیل وسعت زیاد محیط آموزشی و سروصدای بیشتر از معمول، می‌تواند فرصت‌های ناسازگارانه و نامناسب را برای دانش‌آموزان ایجاد کند. برای مثال، دانش‌آموزان ممکن است به راحتی در محیط‌های پنهان (زمانی که سایر هم‌کلاسی‌های آنان در حال بازی هستند و معلم نیز درگیر مدیریت آنان است) در معرض آسیب‌های اجتماعی قرار گیرند. گفت‌وگوهای خارج از موضوعات درسی در کلاس تربیت‌بدنی عموماً بیشتر از دیگر کلاس‌هاست، چون دانش‌آموزان گاهی در وضعیت انتظار برای

بر کسی پوشیده نیست که درس تربیت‌بدنی می‌تواند فرصت‌های تربیتی بی‌شماری را فراهم کند. با اینکه محققان نشان داده‌اند، کلاس تربیت‌بدنی در ساحت‌های مختلف زیستی و بدنی، اجتماعی، زیبایی‌شناختی و علمی می‌تواند زمینه‌ساز رشد در دانش‌آموزان باشد، اما محیط کلاس تربیت‌بدنی می‌تواند در معرض برنامه درسی پنهانی قرار گیرد که گاهی همراه با پیامدهای منفی و ویرانگر است. برنامه درسی پنهان به مجموعه فرصت‌های یادگیری گفته می‌شود که جزء برنامه درسی رسمی نیست و معلم نیز آن را آموزش نمی‌دهد، بلکه دانش‌آموزان آن را در تعامل با محیط و دیگران و متأثر از جو اجتماعی و عاطفی مدرسه فرامی‌گیرند. برنامه درسی پنهان، تدوین و تعریف نشده است و می‌تواند بر هنجارها، ارزش‌ها، تمایلات، عواطف و رفتارهای فراگیران تأثیر بگذارد. برخی از متخصصان معتقدند که آثار مثبت یا منفی این برنامه در بسیاری از ابعاد، نسبت به برنامه درسی رسمی، پایدارتر و ژرف‌تر و گسترده‌تر است. با تبیین و توصیفی که از برنامه درسی پنهان به عمل آمد،

محیط کلاس
تربیت بدنی می تواند
در معرض برنامه
درسی پنهانی قرار
گیرد که گاهی با
پیامدهای منفی و
ویرانگر همراه است

اهمیت زیادی برخوردار است و لحظه به لحظه کلاس می تواند فرصت های یادگیری ویرانگر و نامطلوب ایجاد کند. بنابراین، توجه به مقوله برنامه درسی پنهان در کلاس تربیت بدنی بسیار مهم است.

در مجموع، می توان گفت که محیط کلاس تربیت بدنی زمینه برنامه درسی پنهان را بیش از کلاس های دیگر فراهم می کند. معلمان تربیت بدنی با هوشمندی و بهره مندی از سبک های تدریس و راهبردهای مدیریت بهینه در کلاس، باید بتوانند فاصله برنامه درسی پنهان و رسمی را کاهش دهند، به گونه ای که از این موقعیت ها بیشترین پیامدهای مثبت و کمترین پیامدهای منفی را به دست آورند. معلمان تربیت بدنی باید با ژرف نگری و دقت بیشتر نسبت به فضا و محیط کلاس تربیت بدنی، محیط های کور را شناسایی کنند، ویژگی های فردی دانش آموزان را بیشتر بشناسند، تمرین های فعالانه را در کلاس خود پیش بینی و تکلیف ها و تمرین های کلاس را به گونه ای مطلوب مدیریت کنند.

انجام تکلیف یا تمرین هستند. همین گفت و گوهای ساده، افراد را در معرض یادگیری موضوعات گوناگون قرار خواهد داد.

یکی دیگر از عوامل مؤثر بر برنامه درسی پنهان در کلاس تربیت بدنی، تعامل معلم و دانش آموزان است. برای مثال اگر معلم در فرایند ارزشیابی تکوینی از دانش آموزان، فردی را تحقیر کند، باعث کاهش اعتماد به نفس و انگیزه در وی می شود، اما اگر منعطف تر برخورد کند و بازخورد سازنده به دانش آموز بدهد، تلاش، توانایی و حس اعتماد به نفس را در او تقویت خواهد کرد. در زمان تکلیف های تمرینی، اگر معلم از یک سبک فراگیر برای آموزش مهارت ها بهره ببرد، می تواند انگیزه و حس موفقیت را برای همه دانش آموزان فراهم کند و اگر از سبک نامتناسب آموزشی بهره بگیرد، می تواند باعث هرج و مرج و کاهش انگیزه مشارکت در کلاس درس شود.

یکی دیگر از عوامل مؤثر بر برنامه درسی پنهان، ویژگی های فراگیران است؛ به ویژه در مدرسه هایی که از نظر فرهنگی و اقتصادی شرایط نامطلوب دارند و از نظر جغرافیایی در معرض آسیب های اجتماعی جدی هستند، زنگ تربیت بدنی از